

HEDGİNG STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE RUSYA'NIN İRAN NÜKLEER MESELESİNE YAKLAŞIMI

Russian Approach to Iranian Nuclear Issue in the Framework of Hedging Strategy

Halit HAMZAOĞLU* & Erkan Salim HOŞFİKİRER**

Öz

Bu çalışma Rusya-İran nükleer enerji ilişkilerinde özellikle 2000-2015 yılları arasında Rusya'nın uyguladığı çok yönlü stratejiye odaklanmaktadır. Söz konusu çok yönlü stratejiyi açıklamak için üç önemli vaka üzerinde durulmaktadır. Birinci vaka olarak, İran'ın 2005'te Batı ile yaşadığı sorunlar ve sonrasında Rusya'nın İran aleyhine uygulanan yaptırımlara katılması araştırılmaktadır. İkinci vaka, 2010'da Batı'nın İran'a karşı uyguladığı yaptırımlarda Rusya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etmesi hususu bağlamında ele alınmaktadır. Üçüncü vaka ise 2015'te İran-ABD ilişkilerinde bir yumuşamaya tekabül eden Kapsamlı Ortak Eylem Planı perspektifinden analiz edilmiştir. Burada ifade edilen üç vaka karşılaştırmalı analiz yöntemiyle irdelenmektedir. Çalışmanın teorik arka planını ise hedging stratejisi oluşturmaktadır. Hedging stratejisi, dengeleme ve peşinden gitme (*bandwagoning*) stratejilerinden farklı olarak devletlerin risklerle dolu uluslararası sistemde büyük devletleri karşısına almaktan ve taraf olarak görülmekten kaçınarak, ekonomik ve bölgesel çıkarlarını olabildiğince arttırmaya yöneldiğine dikkat çekmektedir. Rusya'nın ekonomik pragmatizm ve bölgesel çıkarlar bağlamında söylemsel olarak İran'ın müttefiki olarak hareket ettiğini gözlemlemek mümkündür. Fakat Rusya siyasi elitleri uluslararası ilişkilerde var olan koşulları göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu bağlamda İran nükleer sorunsalında davranışsal olarak Batı'yı karşısına almaktan kaçınmaktadırlar.

Abstract

This study focuses specifically on the strategy implemented by Russia between 2000 and 2015 in Russia-Iran nuclear energy relations. Three important cases are discussed to explain the mentioned multi-dimensional strategy. The first case investigates Iran's problems with the West in 2005 and subsequent Russian involvement in sanctions against Iran. The second case is dealt with in the context of Russia's adoption of United Nations Security Council resolutions in 2010 in Western sanctions against Iran. The third case was analyzed from the perspective of the Comprehensive Joint Action Plan, which corresponded to a softening in Iran-U.S. relations in 2015. The three cases expressed here are examined by comparative analysis method. The theoretical background of the study is the hedging strategy. Hedging theory notes that unlike balancing and follow-up (*bandwagoning*) strategies, states tend to increase their economic and regional interests as much as possible by avoiding being seen as parties and opposed to large states in an international system full of risks. It is possible to observe that Russia acts as an ally of Iran rhetorically in the context of economic pragmatism and regional interests. But Russia's political elites consider the conditions that exist in international relations. Accordingly, they are refraining from confronting the West behaviorally in the context of the Iranian nuclear issue.

Anahtar

Kelimeler:

Dengeleme,
Hedging
Stratejisi,
Peşinden Gitme
Stratejisi,
Rusya-Batı
İlişkileri, Rusya-
İran Nükleer
İlişkileri.

JEL Kodları:

F50, F53, F59.

Keywords:

Balancing,
Follow-Up
Strategy,
Hedging
Strategy, Russia-
Iran Nuclear
Relations,
Russia-West
Relations.

JEL Codes:

F50, F53, F59.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kars Kafkas Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Türkiye. halithamzaoglu85@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5249-1911

** Yüksek lisans, St. Petersburg Devlet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Fakültesi, Türkiye. bluesererkan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0543-9322

Makale Geliş Tarihi (Received Date): 14.04.2022 Makale Kabul Tarihi (Accepted Date): 28.06.2022

Bu eser Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

1. Giriş

Rusya-İran ilişkilerini tarihsel perspektiften ele aldığımızda, Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında karşımıza çok farklı bir ilişkiler ağı ortaya çıkmaktadır. Soğuk savaş döneminde İran’daki Şah rejiminin özellikle bölgesel konularda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile yakın ilişkileri söz konusudur. Bu yakın ilişki nükleer enerji alanına da sirayet etmiş ve İran 1968’de imzalanan ve 1970 yılında yürürlüğe giren Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’na taraf olmuştur. 1979’da İran’da İslam Devrimi’nin gerçekleşmesi ile daha önce Batı tarafından daha önce nükleer enerji geliştirme meselesinde tehdit olarak algılanmayan İran ile ABD arasında önemli bir kırılma yaşanmıştır (Hacıoğlu, 2019: 131). İran Devrimini takip eden süreçte, İran-İrak savaşının 1988 yılında bitişini müteakip, İran’daki yeni rejim güçlenmiş ve nükleer enerji Batı’ya direnişin sembolü haline gelmiştir (Jane, 2017: 272). İran’da rejim bu dönemden itibaren Çin ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) gibi ülkelerle nükleer alandaki ilişkilerini geliştirmeye özen göstermiştir.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber 11 Eylül Saldırıları sonrası İran’ın nükleer enerji geliştirme meselesi ABD öncülüğünde ileri düzeyde güvenlikleştirilmiştir. ABD’li yetkililer tarafından İran’ın nükleer enerji geliştirmekteki temel amacının nükleer silah üretmek olduğu giderek yükselen bir tonda dillendirilmiştir. Rusya ise İran’ın nükleer faaliyetlerini bir güvenlik meselesi olarak takdim eden ve bu konudaki benzer ithamlara yönelik bu güvenlikleştirici söylemlere direnç göstermiştir (Pieper, 2015: 575). Rusya, genel olarak ABD’yi bu konuda elinde kanıt olmadan İran’a yaptığı baskıları ve İran’a karşı oluşturduğu olumsuz uluslararası kamuoyunu yargısız infaz olarak görmekte ve sıkça eleştirmektedir. Geline nokta Rusya-İran nükleer ilişkileri Batılı devletlerin şiddetli baskıları ve ekonomik ambargolarına rağmen Soğuk Savaş yıllarından başlayarak derinleşerek devam etmiştir.

Rusya’nın Ortadoğu, Kafkasya, Hazar bölgelerindeki iş birliğine dayanan politikaları ve Rusya’nın nükleer enerji konusunda ABD’nin uyarılarına rağmen İran ile iş birliğine devam etmesi, ilk bakışta, Rusya ve İran’ın ABD karşıtlığı noktasında müttefik olarak hareket ettiği gibi inşacı kuramları akıllara getirirse de, özellikle Rusya’nın İran nükleer krizinde Rusya’nın dış politika davranışlarına odaklanarak, Rusya’nın pragmatik bir biçimde ekonomik ve bölgesel çıkarlara odaklı bir dış politika anlayışı benimsediğini göstermektedir. Özellikle Rusya’nın Batı tarafından 2006- 2010 yılları arasında İran’a karşı uygulanan ambargoları desteklemesi burada çarpıcıdır. Dolayısı ile Rusya’nın ekonomik, bölgesel çıkarları ve ABD hegemonyası karşıtı retoriğine karşın, Batı nezdinde kabul edilebilirlik ihtiyacının da Rusya-İran ilişkilerinde Rusya’nın gözettiği bir parametre olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısı ile Rusya’nın nükleer meselede İran ile Batı arasında doğrudan seçim yapmaktan kaçınarak kendi çıkarlarını ve beklentilerini karşılamaya yönelik bir strateji geliştirmeye çabaladığı müşahade edilmektedir.

Çalışmanın araştırma sorusunu ve temel amacını Rusya-İran nükleer ilişkilerinde, Rusya’nın niçin söylemsel olarak ABD hegemonyası karşıtı tutumuna karşın, davranışsal olarak İran nükleer meselesinde Batı’nın peşine takıldığı (*bandwagoning*) sorunsalı oluşturmaktadır. Rusya’nın İran nükleer krizi sorunsalında, Batı’ya ve İran’a karşı uyguladığı söz konusu iki yönlü stratejiyi en iyi açıklayan kavramın “*hedging*” olduğu iddia edilmektedir. Çalışmanın teorik çerçevesini bu bağlamda *hedging stratejisi* oluşturmaktadır.

Hedging kavramı, özellikle son yıllarda uluslararası ilişkiler literatüründe ön plana çıkmaktadır. Riskten korunmayı ihtiva eden bu kavram, bir devlet tarafından diğerine karşı uygulanan iş birliğine dayalı ve aynı zamanda çatışmacı unsurların karışımını içeren ulusal

güvenlik veya uyum stratejisine atıfta bulunmaktadır (Ciorciari ve Haacke, 2019: 367). Hedging stratejinin güç dağılımının yaşandığı tek kutuplu sistemlerde ortaya çıkması daha olasıdır. Bu bağlamda hem askeri hem de ekonomik kapasitenin geliştirilmesini sağlamakta ve eş zamanlı olarak sistemin başat gücüyle doğrudan bir çatışmadan kaçınmayı kapsamaktadır (Salman, 2017: 354). Hedging stratejisinin özünde risk kavramı yatmaktadır. Uluslararası politikanın belirsizliklerle dolu doğası sebebiyle görece güçsüz devletler büyük devletlere çok yakınlaşmaktan ve aynı şekilde bu büyük devletlerden çok fazla uzaklaşmaktan kaçınırlar. Büyük güçlere çok yakın davranmaları durumunda bağımsızlıklarını kaybetmekten korkarlar ki, nihayetinde bu durum bu görece küçük devletlerin bağımsızlıklarını kaybetmelerine sebebiyet verebilir ve ilgili devletin elitlerinin iç politikada meşruiyetinin sorgulanması sonucunu doğurabilir. (Chwee, 2008: 164-165). Şayet eğer büyük güçlerden çok uzak dururlarsa, görece küçük devletler kendilerini belli kazançlardan mahrum etme riski ile karşı karşıya bırakmış olurlar ve böyle bir şey eğer gerçekleşirse bu durum ilgili küçük devletteki elitlerin yine politik konumuna zarar verebilir (Chwee, 2008: 164). Çalışmada ayrıca Rusya'nın İran nükleer krizine yönelik dış politika davranışlarını analiz edilirken elitlerin politik meşruiyetinden ziyade, Rusya'nın ekonomik, bölgesel çıkarları ve rol beklentilerine odaklanılmaktadır.

Çalışmada, İran-Rusya ilişkileri tarihsel yöntem çerçevesinde ele alınmaktadır. Özellikle Rusya'nın 2006 ve 2010 yıllarında İran'a karşı uygulanan Batılı devletlerin ABD öncülüğündeki yaptırımlara destek verdiği iki vaka ile 2015 yılında Batı ile P5+1 ülkeleri (ABD, Rusya, Çin, Fransa, İngiltere ve Almanya) arasında imzalanan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) anlaşması vakası analiz edilmektedir. Çalışmada, Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu uluslararası sistemin hegemon gücü olan ABD'ye karşı uyguladığı politikalar hedging stratejisi bağlamında incelenmektedir. İran nükleer sorununun bu stratejinin uygulanmasında önemli bir örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. Bu husus çalışmaya farklı bir perspektif kazandırmaktadır.

Çalışma giriş ve sonuç dışında, dört bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölüm konunun teorik boyutuna odaklanmaktadır. Teorik kısım kendi içerisinde iki alt bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde dengeleme ve peşinden gitme (*bandwagoning*) stratejileri mukayese edilmiş, ikinci bölümde ise hedging stratejisi tanımlanarak, dengeleme ve peşinden gitme stratejilerinden ayrıştırılmıştır. Çalışmanın son iki bölümü ise Rusya-İran nükleer ilişkilerinin çeşitli boyutlarını incelemektedir. Bu bölümde 2000-2006 yılları arasında yaşanan nükleer enerji krizlerinde ve İran'a uygulanan ambargolarda Rusya'nın davranışları ve tutumu, hedging kavramı bağlamında analiz edilmektedir. 2010'da Rusya'nın İran'a uygulanan ambargoya verdiği desteğin hedging kavramı çerçevesinde irdelenmektedir. Ayrıca bu bölümde 2015 KOEP anlaşması hedging bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışma teorik arka planıyla ve teorik içeriğiyle, bir özgünlük ihtiva etmektedir. Bu sebeple ilgili literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

2. Dengeleme Stratejisi-Peşinden Gitme Stratejisi İkilemi

Uluslararası ilişkilerde bir devletin önemli bir tehdit ile karşılaşması durumunda genel kabul gören kanı ilgili devletlerin dengeleme veya peşine takılmak (*bandwagoning*) stratejilerinden birine başvurduğudur. Burada dengeleme, ilgili dış tehdide karşı diğer devletlerle ittifak yapması olarak tanımlanırken, peşine takılmak stratejisi ise ilgili tehdidin kaynağı olan devlet ile iş birliği yapma anlamına gelmektedir (Wolfers, 1962: 122-124).

Görece daha zayıf olan devletlerin kendilerinden daha güçlü olan bir devletin kendileri üzerinde hâkimiyet kurmasını önlemek adına oluşturdukları ittifak temelinde anlaşılan dengeleme stratejisi, uluslararası ilişkilerdeki geleneksel güç dengesi stratejisine tekabül etmektedir (Walt, 1987: 18). Burada devletlerin neden daha güçlü olan devletten ziyade görece zayıf konumda bulunan devletlerle ittifak kurduklarının cevabı geleneksel güç dengesi kavramına göre, devletlerin güçlü devletlerin yanında yer alarak kaderlerini bu güçlü devletin insafına bırakmak istememelerinden dolayıdır. Bu sebeptendir ki genel kanı, devletler onları tahakküm altına almaya güdülenmemiş görece zayıf devletlerle ittifak kurdukları yönündedir (Gulick, 1955: 60).

Uluslararası ilişkilerde zaman içerisinde geleneksel güç dengesi kavramının da özellikle soğuk savaş sonrasında çift kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme geçişte yaşanan dönüşümü açıklamakta yetersiz kaldığı öne sürülmüştür. Burada problemin temelinde geleneksel güç dengesi teorisinin dengelemede askeri olmayan araçları kapsam dışı bırakması yatmaktadır (Tessman ve Wolfe, 2011: 216). Tessman ve Wolfe makalelerinde ikincil statüdeki devletlerin güçlü devletleri dengelemek adına büyük oranda yumuşak dengeleme (soft-balancing) yaptıklarını vurgulamaktadırlar (Tessman ve Wolfe, 2011). Kavramın gücünü özellikle bu hususta ekonomik, diplomatik, kurumsal araçlar gibi askeri olmayan araçlara ağırlık vererek ikincil statüdeki devletlerin büyük güçleri dengeledikleri yaklaşımından aldığını ifade etmektedirler (Tessman ve Wolfe, 2011). Yumuşak dengeleme; kuşkusuz küçük ve orta büyüklükteki devletlerin doğrudan tek kutuplu sistemin süper gücü ABD ile doğrudan askeri bir hizipleşmeye gitmekten sakındıklarını tespit etmesi bakımından önemli olmakla birlikte, devletlerin davranışlarında güç dağılımındaki değişimler haricinde önemli rol oynayan iç ve bölgesel faktörleri kapsam dışı bırakması bakımından yetersiz olmakla eleştirilmiştir (Tessman ve Wolfe, 2011).

Devletlerin, güç dağılımındaki değişimlere yönelik olarak sergilemiş oldukları diğer bir davranış türü de peşinden gitmedir. Stephen Walt, "*The Origins of Alliances*" adlı eserinde devletlerin bazı durumlarda güç temerküzü oluşturan devletlere karşı dengeleme stratejisi yerine peşinden gitme stratejisini benimseyebileceğini vurgulamaktadır. (Walt, 1987). Savını temellendirmek adına Walt, devletlerin gücün çekimine kapılabildiklerini vurgulayarak eğer, bir süper güç gücünü kaybetmeye başlarsa, o devletin müttefikleri de iyi senaryoda tarafsızlığa yönelebilecekken en kötü senaryoda diğer büyük gücün tarafına geçebilecektir (Walt, 1987: 19-20). Buradan hareketle aslında dengeleme ve peşinden gitme stratejileri arasındaki tek farkın ilkinde ittifakın görece güçlü bir devlete karşı, ikincisinde ise ittifakın veya iş birliğinin görece güçlü devlet ile yapılmasıdır. Walt yine aynı eserinde peşinden gitme stratejisinin iki şekilde uygulanabileceğini vurgulamaktadır. Bunlardan ilki saldırgan büyük gücü teskin etme (*appeasement*) yöntemidir. Burada görece zayıf konumdaki devlet görece güçlü devletle ittifak kurarak güçlü devletin kendisine olası bir saldırı ihtimalini bertaraf etmeye çalışır (Walt, 1987: 21). İkinci yöntemde ise bir devlet, güçlü devlet ile savaş sonrası kardan bir pay alabilmek gayesiyle iş birliği yapmaktadır. (Walt, 1987: 21). Özellikle Walt'un peşinden gitme stratejisi tanımlamasına yine neoklasik realist ekolü benimsemiş olan Randall Schweller'in önemli eleştirileri vardır. Bu eleştirilere çok kısa bir şekilde değinmenin çalışmamızın ileriki bölümünde değineceğimiz hedging stratejisini daha anlaşılır kılacağı düşünülmektedir.

Schweller (1994: 79) Walt'un tehdit dengesi kuramının peşinden gitme stratejisini sadece güvenlik kaygısına indirgeyerek kar elde etmek amacıyla yapılan peşinden gitme stratejisini göz ardı ettiğini vurgulamaktadır. Schweller, peşinden gitme stratejisinin ivme kazandığı anların

özellikle kar etme dürtüsünün yüksek olduğu zamanlara ait olduğunu ifade ederek, kavramın daha iyi anlaşılabilmesi adına güvenlik kaygısından ziyade özellikle bu kar beklentisini temel alan vakaların incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Schweller, 1994: 19). Bu tanımlamadan özellikle Schweller'in burada özellikle peşinden gitme stratejisinin ikinci şekli olan kar maksimizasyonuna odaklandığını gözlemlemekteyiz. Tessman ve Wolfe'e (2011: 218) göre de peşinden gitme stratejisi, özellikle tek kutuplu sistemin erken aşamalarında, henüz sistemin süper gücünün öngörülebilir gelecek adına sahip olduğu güç hâkimiyetinin etkisinde iken sistemde ikincil konumdaki devletler için cazip bulunmuştur.

3. Hedging Stratejisi'nin Teorik Çerçevesi ve Araçları

Hedging stratejinin kavramsallaşması hususunda farklı yaklaşım ve araçların kullanıldığı genel olarak müşahede edilmekle beraber, bu farklı kavramsallaştırmalarda iki ortak yönün olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki, hedging stratejisinin güç hiyerarşisinin bir tezahürü olmasıdır. Yani görece güçsüz olan bir devletin görece güçlü olan bir devlete karşı uyguladığı bir strateji burada mevzubahistir. Örneğin, Lopez Vidal ve Angels Pelegrin (2018) çalışmalarında, Japonya'nın Çin'e uyguladığı hedging stratejisini analiz etmiştir. İlgili çalışmada da büyük oranda hedging stratejisi kavramsallaştırmasından istifade edilecek olan, Kuik Cheng Chwee'in (2008) makalesinde ise Malezya ve Singapur gibi güç hiyerarşisi bağlamında küçük devletlerin Çin'e karşı tatbik ettikleri hedging stratejileri analiz edilmiştir.

Kavramsallaştırılan hedging stratejilerinde ikinci ortak yön ise bu stratejilerin cevap aradığı ortak temel sorularda yatmaktadır. Bu temel sorulardan biri, büyük güçlerin görece zayıf devletlerin risk önleme mekanizmalarını teşvik edebilecek veya baltalayabilecek olduklarından hareketle, bu görece zayıf devletler hem kendi çıkarlarını maksimize edebilecek hem de aynı anda bu büyük güçler tarafından tehdit edilmeyecek şekilde nasıl davranmalıdırlar? Dengeleme mi yapmalıdırlar? Yoksa peşinden gitme stratejisi mi uygulamalıdırlar? Yoksa farklı bir yol mu izlemelidirler? (Chwee, 2008: 164). Hedging stratejisi burada esasen üçüncü bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Chwee'e (2008: 163) göre, hedging yüksek seviyede risk veya belirsizliğin olduğu bir durumda birbirine karşıt etkiler üretmek için niyet edilen bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

Hedging stratejisinin özünde risk kavramı yatmaktadır. Bu riskler uluslararası politikada güvenlik, ekonomik ve siyasal riskler olarak başlıca üç bölüme ayrılabilir (Chwee, 2008: 163). Uluslararası politikanın bu belirsizliklerle dolu doğası sebebiyle görece güçsüz devletler büyük devletlere çok yaklaşmaktan ve aynı şekilde bu büyük devletlerden çok fazla uzaklaşmaktan kaçınırlar. Büyük güçlere çok yakın davranmaları durumunda bağımsızlıklarını kaybetmekten korkarlar ki, nihayetinde bu durum bu görece küçük devletlerin bağımsızlıklarını kaybetmelerine sebebiyet verebilir ve ilgili devletin elitlerinin iç politikada meşruiyetinin sorgulanması sonucunu doğurabilir. (Chwee, 2008: 164-165). Benzer şekilde bu durum küçük devletleri büyük devletlerin yanında çatışmalara, savaşlara sürükleyebilir ve bu küçük devletler kaybeden tarafı seçmiş olduklarını acı bir şekilde fark edip bu sürecin maliyetlerine katlanmak zorunda kalabilirler. Şayet eğer büyük güçlerden çok uzak dururlarsa, küçük devletler kendilerini belli kazançlardan mahrum etme riski ile karşı karşıya bırakmış olurlar ve böyle bir şey eğer gerçekleşirse bu durum ilgili küçük devletteki elitlerin yine politik konumuna zarar verebilir (Chwee, 2008: 164). Risk analizi bu bağlamda, hedging stratejisini, dengeleme ve *bandwagoning* stratejilerinden ayıran önemli bir husustur. Hedging, bir anlamda bu iki

stratejinin değişen şartlara bağlı olarak ve belirli risk faktörleri hesaba katılarak belli oranlardaki harmanlanmış bir formunu içerir. Bu planda güç hiyerarşisinde görece zayıf devletler güç dağılımında belirli değişiklikler olması durumunda meseleyi sadece askeri açıdan bir mütakabiliyet sorunu olarak algılamaksızın, bu süreçteki ekonomik çıkarlarını, bölgesel çıkarlarını ve iç politikadaki meşruiyetlerini sağlamlaştırmayı da kapsayan geniş çerçevede ele almaktadırlar.

Evelyn Goh (2007), özellikle ABD-Çin ilişkilerin her an kötüleşebileceği veya ABD-Japonya ilişkilerinin hassas boyutlu karakterinin etki alanında kalan Güneydoğu Asya ülkelerinin tüm boyutları gözeterek şekilde ikili anlaşmalarla ve bölgesel örgütler vasıtasıyla olabildiğince büyük gücün yer aldığı bölgesel güvenlik örgütlenmeleri tatbik etmelerine çalışmasında değinmektedir. Burada küçük devletler bu büyük güçler ile karşılıklı bağımlılık temelinde ekonomik bağları olabildiğince geliştirmek ve aynı zamanda çeşitli savunma ve güvenlik alanında ortak bir duruş oluşmasını sağlayarak, büyük devletlerle olan ilişkilerinde bir paydaş statüsü kazanmaya çalışmaktadırlar (Goh, 2007: 122).

Medeiros, çalışmasında bu argümanla paralel bir şekilde Çin-ABD ilişkilerinin bir yandan karşılıklı sorumluluk (*engagement*) ve uyum temelinde yani iş birliği odaklı olarak ilerlerken, bu devletlerin bir yandan da realist tarzda karşılıklı olarak bölge Asya ülkeleri üzerinde güvenlik temelli denge politikaları izledikleri ve ayrıca askeri alanda belirgin bir şekilde milli modernleşme çalışmaları yürüttüklerinden bahsetmektedir. (Medeiros, 2005: 145). Hedging, bu bağlamda bir yandan statükoya yönelik olarak iş birliğini kollayan diğer yandan açıkça deklare edilmeyen bir hizipleşmeyi bünyesinde barındıran melez bir karakter ihtiva etmektedir.

Hedging stratejisi yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere kimi durumlarda küçük devletlerin görece büyük devletlere karşı hem ekonomik, bölgesel ve siyasal çıkarlarını olabildiğince gerçekleştirmeye hem de aynı şekilde çeşitli diplomatik, hukuksal, ekonomik araçlarla ilgili büyük devletlerle karşı karşıya gelmemeye azami derecede önem atfeden bir stratejidir. Peki güç hiyerarşisinde zayıf konumda olan devletler hedging stratejisini uygularken faydalandıkları bu araçları tam olarak nasıl kullanılmaktadır? Bu araçlar tam olarak nelerdir? Burada sorulan bu soruda en kapsamlı sınıflandırmayı Chwee’nin (2008) çalışmasında görmekteyiz.

Chwee çalışmasında Güneydoğu ülkelerinin Çin’e karşı uyguladıkları hedging stratejisinin temel araçları olarak, ekonomik pragmatizm, karşılıklı bağlayıcı sorumluluklar (*binding-engagement*), sınırlı peşinden gitme (*limited bandwagoning*), hegemonya reddi (*dominial-Denial*) ve dolaylı dengeleme (*indirect balancing*) yöntemlerini göstermektedir. Ekonomik pragmatizm, görece zayıf devletin büyük güçle doğrudan ticaret ve yatırım gibi ekonomik amaçlarla ekonomik çıkar maksimizasyonuna yönelmesini ifade etmektedir. Ve bu çıkar maksimizasyonu kesinlikle bir gücün kabulü veya reddi noktasında bir şey ima etmemektedir (Chwee, 2008: 167). Çalışmamızda Rusya-İran nükleer ilişkileri aynı zamanda İran-ABD tandeminde analiz edildiğinden ötürü, Rusya’nın buradaki ekonomik pragmatizmi bazı durumlarda Rusya’yı İran’a yakın politikalar izlemeye, bazı durumlarda ise Rusya’nın ABD’den elde ettiği tavizler karşılığında Batı eksenine yönelme şeklinde ilgili çalışmada analiz edilecektir.

Sorumluluk (*engagement*) kavramı özellikle burada üstünde durulması gereken bir konudur. Zira sorumluluk kavramı dengeleme kavramının zıttı olarak büyük devletle iş birliğine

ve ödüllere yönelik politikalara yönelirken, büyük devlete karşı askeri yöntemler kullanmaya yönelmeyip büyük devleti mevcut statükoya yönelik olarak sosyalleştirmeyi amaçlamaktadır (Hornung, 2014: 99). Diğer bir deyişle bağlayıcı sorumluluklar (*binding-engagement*) görece zayıf güçteki devletin büyük güçle hukuksal kanallar vasıtasıyla iletişim kanalları oluşturarak, büyük gücü kurulu düzen içerisinde hareke etmeye ikna etmeye odaklı stratejilerdir (Vidal ve Pelegrin, 2018: 197). Peşinden gitme stratejisi ile karşılıklı sorumlulukların diplomatik bir araç olarak kullanılması arasında ilk bakışta pek büyük bir fark yok gibi görünse de, Vidal ve Pelegrin bunun aksini iddia etmektedirler. Peşinden gitme stratejisi zayıf devletler için saldırılma riskini azaltan bir araç iken, sorumluluk aracı ise orta büyüklükteki güçler için pozitif çarpanlı bir eylemdir. (Vidal ve Pelegrin, 2018: 196). İlgili çalışmada, bir büyük güç olan Rusya'nın süper güce karşı uyguladığı bir strateji olarak karşılıklı sorumluluk stratejisine değinilmektedir. Zira Rusya ABD'yi İran'la yürütölen nükleer müzakerelerde daima, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) anlaşmasındaki nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması noktasında karşılıklı sorumluluklara uyma (*engagement*) yoluyla daima ikna etmeye çalışmıştır.

Hedging stratejisindeki diğer bir araç da sınırlı peşinden gitmedir. Kusursuz peşinden gitme (*pure bandwagoning*) stratejisindeki askeri ve siyasi iş birliğinden farklı olarak sınırlı peşinden gitme seçilmiş özel konularda politik koordinasyonu ve gönüllü olarak büyük güce riayet etmeyi içerir (Chwee, 2008: 168). İkinci olarak, sorgulanmadan peşinden gitme stratejisi sıfır toplamlı bir politika tahayyöl ederek, bir devletin diğer bir devleti takip etmesinin otomatik olarak takip eden devletin kendini diğer büyük veya süper güçlere karşı oldukça mesafeli tavır göstermesini şart koşarken, sınırlı peşinden gitme stratejisinde bir devlet büyük güçle ilişkilerini sürdürürken, diğer bir yükselen güç ile de ilişkilerini geliştirmeyi tercih edebilir. (Chwee, 2008: 168). Bu durum özellikle çalışmada göstereceğimiz gibi, Rusya nükleer enerji konusunda Batı'nın ambargolarına belirli dönemlerde katılsa da, ambargolardan sonra Rusya'nın İran ile ilişkilerinde belirgin bir değişiklik olmamış, taraflar başta nükleer enerji ve silah satışı olmak üzere pek çok alanlarında ilişkileri derinleştirmeye devam etmiştir.

Hegemonyanın reddi ise (*dominance-denial*) ise, küçük devletler üzerinde tahakküm tesis edebilecek olan büyük güçlerin oluşumunu önleme veya erteleme stratejisidir. Bu diğer güçlerle bölgesel düzenlemelerde yer alarak ve ilgili devletlerle süper güce karşı olarak dirençlerini ve diplomatik nüfuzunu güçlendirmeye çalışmak gibi çeşitli yollardan yapılır (Chwee, 2008: 170). Chwee, hegemonyanın reddi stratejinin kusursuz dengelemeden (*pure balancing*) farklı olduğunu ifade ederken iki farklı noktaya dikkat çekmektedir. İlk farklılıkta ilkinin siyasi güç dengesi ile, ikincisinin ise askeri güç dengesi ile alakalı olduğunu vurgulamaktadır. İkinci farklılıkta ise ilkinde yani hegemonya reddinde belirli bir ülkeyi hedef almaktan genel itibarı ile kaçınılırken, kusursuz dengelemede ise dengeleme eylemi bir ülke ile veya bir blok ile somut olarak ilişkilendirilir (Chwee, 2008: 170). Rusya'nın da burada ABD'nin tek kutuplu sistemdeki hegemonyasına söylemsel olarak pek çok platformda karşı çıkması, çok kutupluluğu savunması, Avrasya Birliği'ni kurması, şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) içerisinde Çin ile ortak hareket etmesi, ama aynı zamanda İran'nın nükleer meselesinde göreceğimiz gibi, davranışsal düzeyde ABD ve Batı ile karşı karşıya gelmekten olabildiğince kaçındığı gözlemlenmektedir. Bu durum Rusya'nın ABD ve Batı'ya karşı stratejisinin kusursuz dengeleme değil, daha ziyade hegemonyanın reddi prensibine dayandığını göstermektedir.

4. Rusya-İran Nükleer Enerji İlişkileri (2000-2006)

Rusya-İran ilişkilerini tarihsel olarak analiz ettiğimizde, Soğuk savaş döneminde İran’ın oldukça Batı yanlısı politikalar izlediğini ve SSCB’ye karşı özellikle mesafeli bir tutum sergilediğini gözlemlemek mümkündür. Özellikle Batı nezdinde İran, SSCB etkisinden arındırılmak zorunda olunan bir yer olarak telakki edilmiş ve bu yolla İran, Soğuk Savaşın ilk aşamalarında Batıdan pek çok ekonomik yardım elde etmiştir (Aras ve Ozbay, 2008: 49). Aynı durum Batı Bloğu ile İran’ın nükleer enerji alanındaki ilişkilerinde de göze çarpmıştır. Şah Rıza Pehlevi ABD’den 5 megavatlık bir araştırma reaktörü bile almıştır. Şah rejimi döneminde yine 1974 yılında İran Atomik Enerji Kurumu kurulmuştur (Ketenci, 2018: 78). Esasen Batı İran’ın nükleer faaliyetlerini 1979 ülkede vuku bulan İslam Devrimi ile beraber tehdit olarak algılamaya başlamıştır. Bu hususta özellikle ABD-İran ilişkileri belirgin ölçüde bozulmuş ve ABD tarafından İran “ Büyük Şeytan” olarak tasvir edilmiştir. (Hacıoğlu, 2019: 131). Her ne kadar devrimden sonra Batı ile o güne kadar geliştirilen nükleer ilişkiler İran Devrimi lideri Hümeyni tarafından, askıya alınsa da özellikle 1980’li yıllarda vuku bulan İran-İrak savaşının yıkıcı etkisiyle Hümeyni, nükleer enerjiyi İran’ın güçlenmesi ve toparlanması için çok önemli bir araç olarak kullanılabileceğini fark ederek, ana gündem maddelerinden biri haline getirmiştir. Özellikle bu dönemde Batı ile arası bozulan İran, Rusya ve Çin gibi ülkelerle nükleer ilişki temelinde bir iş birliği zemini aramaya başlamıştır.

İran ve Rusya’nın özellikle 1990’larda nükleer enerji konusundaki iş birliği derinleşmeye başlamıştır. Daha önce soğuk savaş döneminde Almanya’ya verilen ve İran’da vuku bulan 1979’deki İslam Devrimi dolayısı ile yarım kalan Buşehr Nükleer Santali’nin ihalesi 1995 yılında Rusya’ya bırakılmıştır. Ancak normal şartlarda 4 yıl içerisinde tamamlanması gereken bu tesis ancak 2010 yılında tamamlanabilmiştir (Jane, 2017: 273). ABD, İran-Rusya tandemindeki bu nükleer girişimleri bir meydan okuma olarak algılamıştır. Ve sonuç olarak İran’a petrol ve ticaret alanlarında yaptırımlar uygulamıştır (Hacıoğlu, 2019: 132). ABD ve Batı o dönem bir yandan ekonomik krizlerle ve Çeçenistan savaşı gibi kendi iç sorunlarıyla uğraşan Rusya’ya da bu konuda ciddi baskı uygulamışlardır. Rusya, İran’la nükleer iş birliğini derinleştirme hususunda Batı’yı karşısına alma ihtimalinin gerek dış gerekse iç politikada kendisi içi o dönem oluşturabileceği riski hesaba katmak durumunda kalmıştır. Sonuç olarak 1995 yılındaki Rusya İran’a karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu askeri ve teknolojik iş birliği alanındaki sözleşmeleri yerine getirmeyi durduğunu deklare etmiştir (Dunaeva, 2013: 446). Benzer şekilde ABD’nin baskıları sonucu 1998 yılında Rusya İran ile nükleer araştırma reaktörü hususunda imzalanacak anlaşmadan geri adım atmıştır (Dunaeva, 2013). Fakat bütün bunlara rağmen ABD’nin Rusya’ya karşı İran ile nükleer enerji konusundaki iş birliği dolayısı ile bazı Rus şirketlere yaptırım uyguladıkları görülmüştür (Dunaeva, 2013).

İslam Devriminden sonra, İran-ABD ilişkilerini etkileyen ikinci önemli mesele ise 11 Eylül saldırıları olmuştur. Özellikle *İslamofobi* kavramının Batı’da güvenleştirildiği bir dönemde, İran’ın nükleer enerji geliştirme çalışmaları ABD nezdinde ciddi bir kaygı uyandırmıştır. Bu bağlamda İran’ın 2000’li yılların başında UAEA’ya deklare etmediği Arak ve Natanz’daki iki adet nükleer zenginleştirme tesislerinin ortaya çıkması, Batılı devletleri teyakkuza geçirmiş ve sonuç olarak bu olay İran ile 2003 yılında İran Ek Protokolün imzalanması ile sonuçlanmıştır (Ketenci, 2018: 79). Ancak İran merkezli uluslararası kamuoyunda patlak veren bu kriz Rusya’nın İran ile olan ilişkilerini etkilememiştir. İki ülke de daha önceden bağlı oldukları anlaşmalara riayet etmeyi sürdürmüştür. Özellikle Rusya, İran’ın somut olarak nükleer silah ürettiğine dair bir delil olmadıktan sonra İran ile olan ikili

ilişkilerden taviz vermeyeceğini açıklamıştır (Hacıoğlu, 2019: 137-138). Nitekim Rusya, İran ile ilgili 2002 yılında patlak veren bu kriz sonrasında ABD'yi yatıştırmak için Buşehr Reaktörü için gerekli olan yakıtı bizzat kendisi üreteceğini ve üretilen yakıtı kendisinin işleyeceğini söylemiştir (Leskov, 2015: 17-18). Ancak Rusya'nın İran'ı bu konudaki ikna çabaları pek olumlu sonuç vermemiş ve İran, nükleer yakıtı kendi topraklarında yapma konusunda diretmiştir. Rusya esasen, İran'ın kendi topraklarında nükleer yakıt üretmesine izin vermesini umarak hem ABD hem de İran'ın gözünde önemli bir aktör olduğu perçinlemek istemiştir. Amerika ve Batı nezdinde Rusya bu yolla İran'ın nükleer silah üretmesine izin vermeyen garantör bir ülke imajı yaratabilecek öte yandan İran nazarında da İran'a karşı ABD'nin olası bir müdahalesine karşı koruyan bir müttefik devlet izlenimi verebilecekti (Katz, 2006: 2). Rusya bunun gibi pek çok örnekte daha sonra göreceğimiz üzere 1968 yılında pek çok ülkece kabul edilen ve İran'ın da taraf olduğu Nükleer Silahsızlanmayı Önleme Antlaşması'na gönderme yaparak, İran'ın nükleer faaliyetlerinin mevcut uluslararası hukuk normlarıyla bağdaştığı noktasında ABD ve Batı'yı ikna etmeye ve özellikle ABD'yi ambargo, askeri müdahale gibi statüko bozucu eylemlere başvurmaması için ikna çabaları yürütmüştür. Bu durum hedging bağlamında karşılıklı sorumlulukları vurgulama (*engagement*) stratejisi ile bağdaşarak ABD'yi İran'a karşı ambargo, askeri müdahale gibi seçeneklerden ikna ve diplomatik müzakereler yoluyla alıkoymaya ve Rusya'nın kendi ekonomik çıkarlarını olası bir İran-ABD çatışmalarında kaybetme riskini önlemeye yöneliktir.

Rusya'nın İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer enerjiden faydalanma hakkı olduğu konusundaki ABD'ye karşı tavrı sadece, karşılıklı sorumlulukları vurgulama şeklinde olmamış, ayrıca Rusya özellikle söylemsel olarak ABD'nin hegemonik tutumuna tezat teşkil edecek bir anlayış benimsemiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, İran'ın nükleer programına karşın ABD'nin sıklıkla Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasına gönderme yapmasının altında Rusya firmalarının İran'daki faaliyetlerini durdurmak amacı yattığını ifade etmiştir (Parker, 2009: 221). Bu durum aslında, Rusya'nın ekonomik kazançlarını İran'a nükleer teknoloji transferi ile alakalı politik ve güvenlik meselelerinin önünde tuttuğunu göstermesi ile beraber iki aşamalı bir stratejinin tezahürüdür. Yani Rusya'nın resmi söylemi ABD'nin acil durum anlayışı ile örtüşmemekte ancak aynı zamanda Batı'nın İran'ı nükleer enerji meselesinin güvenikleştirmesini önleyerek Batı'yı yatıştırmaya dayalıydı (Pieper, 2015: 570).

4.1. Rusya-İran Nükleer Enerji İlişkilerinde İlk Büyük Kriz

İran'da 2005 yılında Mahmud Ahmedinejad'ın Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması Batı ile İran ilişkilerini nükleer enerji meselesinde hiç olmadığı kadar germiştir. Rusya için bu durum ciddi riskleri bünyesinde barındırmaktaydı. şayet burada İran ile AB Üçlüsü (Almanya, İtalya, Fransa) arasındaki müzakereler bir sonuç vermez ve mesela BMGK'ye intikal ederse, Rusya, ABD ve AB bloğuna karşı yalnız kalabilirdi. Böyle bir ortamda Rusya'nın Batı'nın mı yoksa İran'ın mı yanında yer alacağı, Rus dış politikası açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur. İlk senaryoda, yani Rusya'nın bu anlaşmazlıkta İran safında yer aldığı durumda, Rusya sadece ABD'yi dengelemiş olmakla kalmaz, ayrıca ABD'nin Rusya'nın İran'a verdiği bu doğrudan desteğin, Rusya'nın Batı karşıtı kampta yer aldığı şeklinde yorumlayarak İran'a olası bir silahlı müdahalede bulunmak amacıyla meşru bir gerekçe olarak kullanmasına zemin hazırlamıştır. ABD'nin İran'a tek taraflı bir askeri müdahale gerçekleştirmesi durumunda ve müdahalenin başarılı olması durumunda İran'daki Rusya ile derin ekonomik ilişkiler geliştiren rejim daha

Batı yanlısı bir rejimle ikame edilebilirdi ve bu durum Rusya için ciddi bir risk oluşturma potansiyeli taşımaktaydı (Katz, 2006: 129). İkinci olarak, Rusya belli zamanlarda İran’ın silah üretmek amacıyla nükleer enerji üretebilecek olması konusunda endişelerini dile getirmiştir (Dunaeva, 2013: 461). Bu durum Rusya’nın da tıpkı Batı gibi, İran’ın nükleer enerji meselesinde bazı riskler olduğunu kabul ettiğini ve İran’ın nükleer enerji üretimi noktasındaki bu arzusunun aslında belirli bir ölçüde dizginlemek istediğini göstermektedir. Üçüncü olarak, Rusya’nın Batı nazarında önemli bir bölgesel ve diplomatik aktör olarak görünmek de çok önem arz etmektedir. Dolayısı ile Rusya’nın meselede İran’ın yanında saf tutması, Rusya’nın Batı nezdinde saygınlığını azaltacak bir işlev gerecektir.

Rusya eğer, İran’ın nükleer meselesinde Batı bloğunun peşinden giderse, Rusya’nın İran tarafından müttefik olarak algılanan imajı ciddi bir yara alacaktır. İkincisi, İran’da Rusya’ya karşı oluşan bu tepki ortamında, Rusya, İran’daki milyarlarca dolarlık yatırımlarını kaybetme riski ile karşı karşıya kalabilirdi (Katz, 2006: 126).

Rusya Devlet Başkanı Putin bu durum karşısında ilk başta İran’ı nükleer meselede takındığı bu sert tavrı değiştirmesi konusunda çok çaba sarf etmiş, ancak bu sonuç vermeyince, Rusya Batılı devletlere İran için nükleer yakıt üretimini Rusya topraklarında ortak bir Rus-İran teşebbüsü ile yapmayı önermiştir. Batı ikna olmaya yakınken İran’ın üretilecek nükleer yakıtın her koşulda İran topraklarında üretilmesi konusunda diretmesi neticesinde meselenin çözümünde önemli bir mesafe kat edilemedi (Katz, 2006). Fakat yine de Rus karar alıcılar, kendilerini İran’ın koruyucusu olarak takdim ederek, İran’a kuvvet kullanımı seçeneğini asla BMGK’de onaylamayacaklarını vurgulamışlardır. Buna ilave olarak Rusya, Çin ile beraber hatta BMGK’da İran’a uygulanacak ekonomik yaptırımları da onaylamayacaklarını ifade etmiştir (Katz, 2006).

Rusya, bu belirsiz ortam karşısında İran’a askeri müdahale ve ekonomik yaptırım uygulanmaması hususunda diplomatik araçları kullanmayı devam etmiştir. 2006 yılının Temmuz ayında, Putin ŞİÖ zirvesinde Ahmedinejad ile yaptığı toplantı sonunda sürecin çözümü noktasında iyimser olduğunu ifade etmiştir (Melikova, 2006: 1). Elbette bu iyimserlikte Ahmedinejad’ın Putin’e doğal gaz fiyatlandırması ve ihracat noktaları konusunda (Rusya Avrupa’ya gaz satacakken, İran Çin ve Hindistan’a gaz satacağı) önerdiği uzlaşmanın etkisi büyük olduğu kimi uzmanlarca iddia edilmiştir (Katz, 2006: 128).

Rusya’nın diplomatik teşebbüsleri yine de sonuç vermeyince ve ABD ve Batı’nın İran’a yaptırım uygulamasının kaçınılmaz olduğunu gören Rusya sırası ile 2006, 2007 ve 2008 yıllarında uygulanan yaptırımları kabul etmiştir (Dunaeva, 2013: 462). Ancak, Rusya 2006 yılında Buşehr nükleer santrali için uygulanmış olan yaptırımların kaldırılmasını bir şekilde başarmıştır. Bu bağlamda 2007 yılı santral ile ilgili süreçlerin hızlandığı bir yıl olmuştur (Dunaeva, 2013: 462). Kriz genel olarak analiz edildiğinde, Putin’in özellikle Batı ve İran arasında net bir seçim yapmaktan Rus ekonomik çıkarları üzerinde yapacağı tahribattan dolayı kaçındığını gözlemlemek mümkündür (Katz, 2006: 130). Rusya, her ne kadar İran’ın nükleer silah elde edebileceği noktasında bazı endişeler barındırır da Batı’nın peşinden gitme stratejisini uygulaması durumunda, İran topraklarında sahip olduğu pek çok yatırım olanaklarından mahrum olma riski ile karşı karşıya gelmiştir. Bu durumun kuşkusuz Rusya ve İran’ın mutabık oldukları bölgesel meselelere de olumsuz etkileme potansiyeli mevcuttur. Eğer nükleer enerji meselesinde Rusya İran’a koşulsuz destek verseydi de bu sefer Rusya, Batı üzerinde sahip olduğu saygınlığı, diplomatik ve kurumsal etki alanını (BMGK’deki Rusya’nın

veto hakkı) erozyona uğratma riski ile de karşılaşılabirdi. Nitekim ABD ve İsrail'in İran'a tek taraflı yani Rusya'nın vetosuna takılmamak için BMGK'yi bertaraf edebilecek bir askeri müdahale planladıkları basına yansımıştır. Bu riskler karşısında, Rusya'nın ABD ve İran arasında uyguladığı bu hedging stratejisi neticesinde, Rusya, hem Batı ile yapıcı, diplomatik araçları kullanan, mevcut statükonun hukuksal dayanağına bağılı olan bir aktör görünüm vermeyi başarmış, hem de her ne kadar İran'a karşı uygulanan ekonomik yaptırımlarda Batı'ya karşı sınırlı peşinden gitme stratejisi uygulasa da, yine de 2006'den sonra Rusya, İran ile nükleer faaliyetlerine ivme kazandırmayı başarmıştır.

4.2. Rusya'nın 2010 Yılındaki İran'a Uygulanan Yaptırımlardaki Hedging Stratejisi Bağlamında Analizi

Rusya'nın İran üzerinde uygulanan baskı ve yaptırımlara destek vermesi Moritz Pieper'in deyimiyle Rusya açısından iki ucu keskin bıçak misali bir durum yaratmıştır. Bir yandan Rusya, ABD'nin İran'nın nükleer faaliyetlerine ilişkin endişelerini dikkate aldığını göstermiş, diğer yandan ise İran'ın nükleer enerji üretimini dizginleyerek İran'ı nükleer enerji konumundaki yegane dış tedarikçi rolünün devamlılığını garanti altına almıştır (Pieper, 2015: 573). Aynı zamanda bu durum İran'ı oldukça kızdırmış ve İran nazarında Rusya'nın güvenilir bir aktör olduğu ve Batı'nın yaptırımlarına karşı İran'ı daima koruyacağı noktasındaki görüş yıkılmıştır. Yine İran nazarında, Rusya, İran'ı Batıya karşı bir pazarlık kozu olarak kullanan ve İran'ı ABD'den çeşitli imtiyazlar elde etmek uğruna oyalanan bir aktör olarak algılanmaya başlanmıştır (Mousavian, 2012: 93). Ancak Rusya karar alıcılarında da İran'a karşı benzer bir güvensizlik mevzubahis olmuştur. Zira Rus karar alıcılar İran'ın Rusya'nın diplomatik kalkanını Rusya'nın güvenlik çıkarlarına ters gelebilecek şekilde, kendi çıkarlarını kurnazca gerçekleştirmeye çalıştığı noktasında ciddi endişeye sahiptiler (Parker, 2009: 249).

Rusya'nın İran'a nükleer enerji geliştirme meselesinde uygulanan ekonomik yaptırımlara destek vermesinin diğer bir önemli sebebi de, bu peşinden gitmenin (*bandwagoning*) belirli siyasi koşullara karşı verilmiş bir tepki oluşundan kaynaklanmasıdır. Özellikle 2009 yılında İran'nın Kum şehrinde, gerek UAEA gerekse Rus istihbaratı tarafından bilinmeyen ve ortaya çıkarılan ikinci uranyum zenginleştirme tesisinin varlığı buna iyi bir örnek teşkil etmektedir (Mousavian, 2012). Bu durum özellikle İran'ın bu bilgiyi daha önce Rusya ile paylaşmamasından ötürü, Rus karar alıcıları nezdinden İran'a karşı ciddi bir güven kaybı oluşturmuştur.

Gerek, İran'ın Rusya'yı gözetmeyen bağımsız girişimlerinin Rus karar alıcılarında İran'a karşı yarattığı şüphe, gerekse Rusya'nın bu siyasi ortamda BMGK'nin İran'a karşı uygulanacak yaptırımlara karşı olası vetosu, Batı'nın İran'ın gizli ikinci uranyum geliştirme tesisi hususundaki güvenlik kaygılarının da doğrudan reddi anlamına gelecekti. Nitekim bu durum, Rusya'nın BMGK'nin İran'a karşı 2010 yılında kabul ettiği yaptırımları veto etmemesi ve desteklemesinin siyasi arka planını oluşturmaktadır (Pieper, 2015: 373-374). Burada özellikle Rusya'nın 2010 yaptırımlarını veto etmemesinde diğer bir sebebin de ABD tarafından Rusya'ya vaat edilen ekonomik imtiyazlar olduğu da uluslararası gündemi belirli bir süre meşgul etmiştir (Pieper, 2015: 374). Obama Yönetimi'nin BMGK toplantısında Rus tarafına, Polonya ve Çekya'da füze savunma kalkını konuşlandırılması eyleminden, Rusya'nın İran'a uygulanacak yaptırımlarda ABD'nin yanında olması karşısında vazgeçilebileceğini önermesi burada çok çarpıcıdır (Mousavian, 2012: 335). Burada dikkat çekici olan şey, İran'ın uranyum

zenginleştirmesi amacıyla ortaya çıkmış olan Türkiye-Brezilya girişiminin (Tahran Deklarasyonu) 2010 yılının Mayıs ayında İran tarafından onaylanmasının bile, Rusya’nın İran’a uygulanan yaptırımları yeniden ele almasına sebebiyet vermemesidir. Bu durum Trita Parsi (2012: 196) tarafından ABD’nin Rusya’ya verdiği imtiyazlar noktasında ABD’nin ne derece sözler verdiğini gözler önüne serdiği şeklinde yorumlanmıştır. Nitekim Rusya’da dönemin Devlet Başkanı Medvedev, yaptırımlardan sonra Rusya’nın İran’a S-300 füzelerinin satışını kısa süreliğine durdurduğunu ifade etmiştir (Pieper, 2015: 375). Özellikle İran’a yapılması planlanan S-300 füzelerinin satışının askıya alınması İran üzerinde adeta bir soğuk düş etkisi yapmıştır. Ve İran bu durumu kendi ulusal güvenliği açısından bir tehlike olarak algılamıştır. Kuşkusuz bu durum Rusya’nın Batı’ya karşı İran üzerinden uyguladığı hedging stratejisinin ekonomik pragmatizm boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.

Rusya’nın gerek 2010 yılında BMGK’de İran vetosunu onaması, gerekse S-300 füzelerinin İran’a satışını belirli bir süre askıya aldığı açıklaması, Rusya’nın ekonomik ve bölgesel meselelerde İran’ın desteğinin azalması veya kaybetmesi riski doğurabilecek nitelikte hadiselerdir. Rusya bu durum karşısında çok ihtiyatlı bir politika uygulamıştır. Rusya bir yandan İran’a uygulanmak üzere yeni yaptırımlar hususunda sürece müdahil olurken ve nükleer krizin çözümünde Washington’a önemli mevzularda ödünler verirken, bir yandan da ABD ve AB ile yaptırımların İran toplumu üzerindeki etkilerini hafifletmek ve Buşehr nükleer santralının inşaatının tamamlanması hususunda çetin bir pazarlık süreci yürütmüştür. Burada Rusya’nın önerdiği esas çözüm yolu, söylemsel olarak daha az kötücül olan ve İran’ı uluslararası toplumun beklentilerine cevap vermeye teşvik edecek bir yöntem olmuştur. (Vneshnepoliticheskaya i diplomaticheskaya diyatelnost Rossiyskoy Federatsyyi, 2010: 44). Her ne kadar Rusya’nın yaptırımlar konusunda Batı’nın peşinden gitse de ve bu durum belli bir ölçüde İran’da Rusya karşıtlığını tetiklese de, İran’da bu durum gerek İran-Rusya ekonomik ilişkilerinin derinliği, gerekse Orta Doğu’da vuku bulan hadiseler neticesinde pek uzun sürmemiştir. İki devlet kısa sürede ilişkilerini normalleştirmeye yönelik adımlar atmışlardır. İki devletin liderleri 2010 yılındaki üçüncü Hazar Zirvesi’nde ve ŞİÖ’nün 2011 yılındaki yıllık zirvesinde bir araya gelmişler ve Rus tarafı yaptırımlar kapsamının dışındaki çok yönlü iş birliğini sürdürme ve güçlendirme konusundaki iradesini yenilemiştir (Vneshnepoliticheskaya i diplomaticheskaya diyatelnost Rossiyskoy Federatsyyi, 2010: 44). Bu durum Rusya’nın iki aktörle de ilişkilerini kötüleştirmeden özellikle kendi ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmeye ne derece yönelik bir politika uyguladığını göstermektedir.

Medvedev, devlet başkanlığında, Rusya, sadece İran meselesinde değil aynı zamanda güvenlik meselelerinde de ABD ile yapıcı ilişkiler kurarak Batı nezdinde yapıcı ve diplomatik bir aktör imajını muhafaza etmeye önem vermiştir. S-200 füzelerinden çok daha uzun menzilde etkinlik gösterebilen S-300 füzelerinin teslimatının İran’a yapılmaması, Rusya’nın bu dönemde Batı’ya uyumlu politikalar izleme meselesini önemli ölçüde gözettiğinin bir emsalidir (Pieper, 2015: 576). Ama bu durum Rusya ve Batı’nın fikirsel temelde bir örtüşme zemininde anlaştıkları şeklinde algılanmamalı daha ziyade belirli konularda mukabele esasına dayanan bir iş birliği olarak algılanmalıdır (Pieper, 2015: 576). Daha ziyade bu durum, Rusya’nın bu meseledeki genel tavrı daha önce hedging stratejisi anlatılırken dile getirilen’ kısmi peşinden girme’ örneği olarak yorumlanmalıdır.

4.3. 2015 Kapsamlı Ortak Eylem Planı ve Rusya'nın Müzakerelerde Verdiği Tepkinin Analizi

Rusya, İran ile geliştirdiği nükleer enerji alanındaki iş birliğinde daha önce de ifade edildiği üzere, İran ve Batı arasında doğrudan bir seçim yapmaktan ve dengelemeden kağınmıştır. Bunda Rusya'nın İran ile alakalı ekonomik pragmatizmi ve Batı nezdinde kabul gören kilit bir aktör olarak algılanma ve tabi ki özellikle ABD tarafından ambargoya maruz kalmama gibi motivasyonları etkili olmuştur. Batı'nın İran'a yönelik 2000'li yıllarda uyguladığı pek çok ekonomik ambargo da işte Rusya'nın bu iki yönlü stratejisine aslında hizmet etmekteydi. Yani retorik olarak Rusya, İran'a karşı nükleer enerji üretimini kısıtlayıcı önlemlere karşı olan, İran'ın güvenebileceği yegâne aktör olarak kendisini İran toplumuna karşı tasvir ederken, davranışsal düzeyde ise bu söylemle bağdaşmayacak şekilde İran'a uygulanan yaptırımlarda Batı ile ortak hareket etmiş, yani Batı'nın kısmi olarak peşinden gitmiştir. Bu bağlamda Rusya'nın davranışsal boyutta aslında İran'a uygulanan baskılara verdiği bu destek, Rusya'nın Avrupa petrol ve doğal gaz pazarında sahip olduğu asimetrik rekabet üstünlüğünü perçinliyordu. Zira belirli dönemlerde, Rusya'nın İran'a uygulanan yaptırımlara verdiği destekler, İran'ın orta ve uzun vadede Rusya'ya karşı rakip bir devlet olarak ortaya çıkma sonucu doğurabilirdi. Dolayısı ile Rusya'nın İran'ın nükleer meselesinde kalıcı çözüm arayışında olduğuna dair iddialar pek çok uzman için gerçeği bulunmamaktadır (Pieper, 2015: 577).

Tarihsel süreçte İran'a karşı uygulanan ambargoların sıcak çatışmaya dönüşmemesi, Rusya için birçok avantaj sağlamıştır. Bu bağlamda Rusya'nın İran'daki nükleer alandaki ekonomik çıkarları ön plana çıkmıştır. Hatta nükleer alandaki karşılıklı suçlamalara ve gerginliklere rağmen, Rosatom 2014 yılında İran içerisinde 8 ek nükleer reaktör inşa etme niyetini açıklamıştır (Pieper, 2015: 578). Rusya, dolayısı ile İran'da olası bir askeri çatışmanın Rusya'nın İran'daki nükleer enerji tesislerini ve yatırımlarını yok etme riskiyle karşı karşıya bırakabileceğinin, ancak belirli seviyedeki gerginliklerin kendisi için avantajlı olduğunun bilincindedir (Pieper, 2015: 578). Ayrıca ambargolar noktasına belirli dönemlerde Batılı devletler ile hareket etmek, Rusya'yı hem Batılı devletler ile karşı karşıya gelme riskinden korumakta, hem de Rusya'nın Batı üzerindeki diplomatik etki alanını arttırmaktadır. Bu bağlamda İran-Batı ilişkilerinin normalleşmesi değil kontrol edilebilir seviyede tutulması Rusya'nın asıl önceliğidir. Rusya dolayısı ile bu iki aktör arasında etkili bir hedging stratejisi izlemektedir.

2015 yılında İran'ın aralarında Rusya'nın da bulunduğu P5+1 ülkeleri ile imzaladığı KOEP anlaşması, bugün pek çok uzman ve siyasetçilere göre Batı ile İran arasında nükleer anlaşmasının barışçıl amaçlar için kullanması hususu ile alakalı imzalanmış en önemli gelişmeye tekabül etmektedir. İran-Batı nükleer enerji ilişkilerini ele alırken bugüne kadar hep Batı'nın İran'a ambargo uygulamasına şahit olmuşken, bugün geldiğimiz noktada, Batı ile İran nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması üzerinde ortak bir paydada buluşmaktadırlar.

KOEP'nin çarpıcı noktalarından biri, İran'ın nükleer enerji gelişimini 10 yıllık bir süre ile sınırladımış olmasıdır. Bu sürecin sonunda İran, yaptırımlardan ve ambargolardan kurtulmuş bir ülke olarak İran'a petrol ve doğal gaz alanında bölgesel bir rakip olabilecektir (Hacıoğlu, 2019: 128). Dolayısı ile bu durum, özellikle Rusya'nın orta veya uzun vadede Avrupa pazarında İran ile rakip olarak karşı karşıya gelmesine sebebiyet olabilir (Pieper, 2015: 577). Nitekim geğmişte Nabucco projesi yüzünden Rusya, enerji alanında sahip olduğu üstünlüğü

kaybetme endişesi ile Batı’ya karşı çok sert bir tutum izlediği aşikârdır. Rusya, Nabucco krizinde Batı’nın tavrını bir tehdit olarak algılamış ve Batı’yı Mavi Akım-2, Güney Akımı gibi alternatif projelerle dengeleme stratejisine yönelmiştir. Bu bağlamda Rusya’nın ilk bakışta enerji alanındaki çıkarlarıyla bağdaşmayan KOEP inisiyatifinde, İran’a karşı böyle bir dengelemeye girişmemesi ve bu konuda gerek Batı ile gerekse de İran ile peşinden takip etme stratejisi uygulaması dikkat çekicidir.

Rusya’nın KOEP’e destek vermesinde geçmişten bugüne alışlageldiği gibi ekonomik çıkarlar değil, daha ziyade bölgesel çıkarlar rol oynamıştır. Rusya Ortadoğu’daki vuku bulan çatışmalardan rahatsızlık duyduğundan ötürü, İran ile imzalanan KOEP anlaşmasına başarı gözüyle bakmaktadır (Hacıoğlu, 2015: 139). Bu anlaşmanın bölgesel açıdan, Rusya için önemini tasvir etmek adına, yine Nurhan Hacıoğlu’nun (2015: 139) tespitine göre;

Rusya KOEP’e İran’ı normal bir devlet haline getirecek bir anlaşma olarak bakmakta ve bu yüzden desteklemektedir. Rusya ve İran arasındaki süregelen iyi ilişkilerin sebebi ABD’ye karşı güvensizliktir... İki ülkenin coğrafi olarak yakınlıkları da göz önünde bulundurulunca Rusya’nın İran ile ikili ilişkiler temelinde güney sınırını güvenceye aldığı da görülmektedir.

Ayşegül Ketenci’ye (2018: 84) göre de KOEP anlaşması, İran’ın 10 yıl sonra her ne kadar doğal gaz ve petrol piyasasında Rusya’ya bir rakip olarak ortaya çıkma ihtimalini bünyesinde barındırır ve ABD ile İran arasında bir anlaşma olarak göze çarpsa da, Rusya sorunların çözümü noktasında her zaman aktif olabilmektedir. Bu durum Rusya’nın Batı ile ilişkilerinde gözettiği karşılıklı sorumluklara uyma (*engagement*) anlayışı ile oldukça tutarlıdır. Zira Rusya, her daim Batı nezdinde özellikle İran nükleer krizinin çözümünde saygı duyulan bir diplomatik aktör olma gayesindedir.

Meseleyi ekonomik açıdan ele alırsak da her ne kadar KOEP, Rusya açısından özellikle enerji pazarlarındaki hakimiyet noktasında gelecekte tehdit oluşturma ihtimali taşısa da, Rusya’nın İran üzerindeki yaptırımların kalkması sonrasında, Rus enerji şirketlerinin Buşehr’de yeni santraller kurma faaliyetlerinde bulunduğu ve yine Rusya’nın S-300 füzeleri konusunda İran’la anlaşma yapması kayda değerdir (Tabatabai, 2017: 235).

5. Sonuç

Bu çalışma İran nükleer krizinde, Rusya’nın İran ve Batı’ya karşı ele aldığı genel tutumu hedging stratejisi bağlamında ele almıştır. Çalışmanın birinci bölümünde ele alındığı gibi hedging stratejisi geleneksel dengeleme ve peşinden gitme stratejilerden farklılaşan bir stratejidir. Hedging, hiyerarşik temelde hegemon veya süper güç devlete karşı görece zayıf konumdaki devletin yüzleştiği risk ve belirsizliklerle dolu bir ortamdan dolayı, hegemon devletle doğrudan karşı karşıya gelmeyerek ekonomik, bölgesel, küresel, diplomatik temelde iş birliği yapabildiği bir stratejiyi ifade etmektedir. Hedging aynı zamanda hegemon devlete çok fazla tabi olmaktan kaçınarak alternatif güçlü devletlerle veya bölgesel örgütlerle çeşitli konu başlıklarında hareket edebilmeyi de ihtiva etmektedir. Çünkü bünyesinde görece güçlü devletle hem iş birliğini hem de çatışmayı ihtiva etmektedir. Dengeleme stratejisi, sistemdeki güç dağılımındaki meydana gelen askeri değişime karşı otomatik bir tepkidir. Çalışmada geleneksel dengeleme kavramının soğuk savaş sonrası dengeleme stratejilerinde askeri olmayan araçları da kapsam içerisine alan yumuşak dengeleme kavramının ortaya çıkışına da kısaca değinilmiştir. Ancak yumuşak dengelemenin de, geleneksel dengelemeden farksız olarak devlet davranışlarını

sistemdeki güç dağılımindaki değişmelere indirgemiştir. Peşinden gitme (*bandwagoning*) kavramı da askeri güç dağılımindaki olası bir değişim karşısında bu sefer güçlü devletin yanında yer almayı ifade etmektedir.

Hedging tam bu noktada devreye girmektedir. Yani görece zayıf devletlerin davranışlarını yönlendiren temel saik sistemdeki güç dağılımindaki değişmeler olmaksızın devletlerin ekonomik çıkarları, bölgesel çıkarları, rol arayışları, iç politik gereksinimler vb. faktörlerdir. Ayrıca hedging stratejisi, dengeleme ve peşinden gitme kavramlarından farklı olarak karşılıklı sorumlulukları vurgulama (*engagement*) kavramına büyük vurgu yapar. Yani görece zayıf devlet, güçlü devleti statükonun dayandığı hukuksal ve kurumsal düzlemde faal olma ve revizyonist tutumlar sergilememe noktasında diplomatik kanallarla ikna etmeye çalışır.

İran'ın nükleer meselelerinde 2000'li yıllardan bugüne geldiğimizde özellikle üç hadise Rusya-İran ve Rusya-Batı ilişkilerinde önemli bir etkiye bulunmuştur. Bunlar sırasıyla; 2006 yılında ABD ve İran'ın nükleer mesele yüzünden savaşın eşiğine geldiği kriz, 2010 yılında Rusya'nın İran'a uygulanan ambargoları desteklemesi ve son olarak 2015 yılındaki Batı-İran ilişkilerini normalleştiren KOEP anlaşmasıdır.

Çalışmada Rusya'nın özellikle bu üç mesele temel alınarak İran nükleer krizinde Batı ve İran'a karşı uyguladığı hedging stratejisi ele alınmıştır. Burada Rusya'yı yönlendiren temel motivasyonların, ekonomik çıkarlar, bölgesel çıkarlar, rol arayışı ve hegemonya karşıtlığı olduğu vurgulanmıştır.

Yukarıdaki üç vaka analiz edildiğinde, Rusya'nın genel olarak İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer enerji geliştirme hakkı olduğunu vurgulaması konusundaki ABD ile örtüşmeyen anlayışı esasen davranışsal değil söylemsel bir hegemonik karşıtlığa tekabül ettiği ifade edilmiştir. Rusya bu yolla İran nezdinde güvenilir aktör olma rolünü sürdürmeye ve aynı zamanda nükleer enerji alanındaki ekonomik yatırımlarını derinleştirme ve geliştirme amacı gütmüştür. Ancak burada Rusya'nın amacı İran ile müttefiklik temelinde bir ilişki oluşturmak ve Batı'yı dengelemek olmamıştır. Zira 2006 ve 2010 yılında ele alınan önemli hadiselerde ki Rusya'nın İran'a uygulanan yaptırımlarda Batı ile kısmi takip etme (*limited bandwagoning*) yoluna gitmesi göstermiştir ki Rusya, Batı nezdinde kilit bir bölge güç olarak algılanma ve özellikle Birleşmiş Milletler'deki (BM) veto yetkisinin kendisine sağladığı prestij gibi konulara büyük önem atfetmiştir. Rusya'nın İran'da ciddi oranda dönemselsel olarak körükleyen Rus karşıtlığını oluşturan İran yaptırımlarına destek vermesinin ikinci bir sebebi de, aslında Rusya'nın niyetinin krizi çözmek değil, yönetmek olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Rusya'nın İran yaptırımlarını kabulü Batı'nın nükleer enerji alanında Rusya'ya rakip olmasını sağlamış, Rusya'nın İran enerji pazarındaki tekelinin devamlılığını sağlamış ayrıca özellikle 2006 yılındaki krizin gösterdiği gibi ABD'nin İran'a olası bir askeri müdahalesinin önüne geçmiş, yani ABD'yi bu konuda diplomatik açıdan yatıştırmıştır. Dolayısıyla Rusya-İran nükleer ilişkileri hem Batı ile çatışma hem de iş birliği unsurları ve araçlarını bünyesinde barındıran bir hedging örneğidir.

2015 yılında, İran-ABD inisiyatifıyla vücut bulan KOEP anlaşmasında Rusya'nın Batı'nın peşinden gitmesi mevzusunda da Rusya, her ne kadar bu anlaşmanın orta ve uzun vadede İran'ın kendisine rakip bir devlet olarak belirebilecek olmasından endişeliyse de İran'ı dengelemeye yönelmemiştir. Bu noktada Rusya'nın kuşkusuz Suriye meselesinin yarattığı çatışmadan duyduğu rahatsızlık önemli bir sebep olmuştur. Bu bağlamda Rusya, KOEP anlaşmasının İran'ın kazanacağı meşruluk ve saygınlığa pozitif yaklaşmaktadır. İkinci olarak

KOEP anlaşmasından sonra Rusya, enerji şirketleri aracılığıyla, İran’da yeni nükleer reaktör inşasında faaliyetlerde bulunmak istediğini dile getirmiştir. Üçüncü olarak da Rusya’nın KOEP anlaşmasını desteklemesi, Rusya’nın tarihsel olarak Batı nezdinde kilit bir aktör olarak telakki edilmesi nazarında tutarlıdır.

2018 yılında KOEP anlaşması ABD tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir. Bu durum gerek AB ülkeleri gerekse, Rusya tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Mesele, Rusya açısından değerlendirilecek olursa, daha önceki vakalarda gözlemlendiği üzere söylemsel olarak Rusya, her ne kadar ABD Başkanı Donald Trump’ın bu kararı dünya barışını sağlama noktasında istikrarsız ve tehlike yaratacak bir gelişme olarak telakki etse de, davranışsal temelde, daha tarafsız bir şekilde kendisini konumlandırmaya çalıştığı gözlenmektedir. Bu durum, Rusya’nın ABD-İran ilişkileri silahlı noktaya varmadıktan sonra Batı ile İran arasında taraf seçmeme yönünde izlediği hedging stratejisi ile bağdaşmaktadır. Rusya’nın olaya müdahil olmaktan olabildiğince kaçınan bu tavrı aynı zamanda, ABD-İran ilişkilerinin silahlı çatışmaya dönüşmesi kadar nükleer meselede olası bir ABD-İran uzlaşmasının da Rusya tarafından çok arzu edilen bir gelişme olmadığı savını güçlendirmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere böyle bir durum, İran enerji pazarının gelecekte, Rusya enerji pazarına rakip olarak belirmesine yol açabilecektir. Kısacası, bu durumun, nükleer meselenin kesin çözümünden ziyade, yönetilebilir bir safhada kalmasını isteyen Rusya’nın çıkarlarına genel olarak uyduğu söylenebilir. Ancak burada ikinci önemli bir etken de ABD’nin nükleer anlaşmadan tek taraflı olarak çekilmenin Suriye meselesi üzerinde gelecekte ne etki yapacağıdır. Nihayetinde, İran’ın Suriye’de güç kaybetmesi, Rusya tarafından pek arzu edilen bir durum değildir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasına gerek olmayan bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Araştırmacıların Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aras, B. and Ozbay, F. (2008). The limits of the Russian-Iranian strategic alliance: Its history and geopolitics, and the nuclear issue. *Korean Journal of Defense Analysis*, 20(1), 47-62. doi:10.1080/10163270802006321
- Cheng-Chwee, K. (2008). The essence of hedging: Malaysia and Singapore's response to a rising China. *Contemporary Southeast Asia*, 30(2), 159-185. doi:10.1355/cs30-2a
- Ciorciari, J.D. and Haacke, J. (2019). Hedging in international relations: An introduction. *International Relations of the Asia-Pacific*, 19(3), 367-374. doi:10.1093/irap/lcz017
- Dunaeva, E. (2013). Russo-Iranian political relations in the first decade of the twenty first century. *Iranian Studies*, 46(3), 443-469. doi: 10.1080/00210862.2012.758503
- Goh, E. (2007). Great powers and hierarchical order in Southeast Asia. *International Security*, 32(3), 113-157. doi: 10.1162/isec.2008.32.3.113
- Gulick, E.V. (1955). *Europe's classical balance of power*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hacıoğlu, N. (2019). İran'ın nükleer enerji programı'nın sınırlandırılmasına ilişkin kapsamlı ortak eylem planı. *Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(2), 126-145. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/novusorbis>
- Hornung, J.W. (2014). Japan's growing hard hedge against China. *Asian Security*, 10(2), 97-122. doi:10.1080/14799855.2014.914497
- Jane, M. (2017). İran'ın nükleer politikasının gelişimi ve uygulanan ambargo ve yaptırımların dış politikasına etkilerinin analizi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 264-314. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/bader>
- Katz, M.N. (2006). Putin, Ahmedinejad and the Iranian nuclear crisis. *Middle East Policy*, 13(4), 125-131. Retrieved from <https://go.gale.com/ps>
- Ketenci, A. (2018). Rusya-İran enerji işbirliği: Kapsamlı ortak eylem planı sonrası değişen dengeler. *Bilgi Strateji*, 10(18), 75-92. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/bs>
- Medeiros, E.S. (2005). Strategic hedging and the future of Asia-pacific stability. *The Washington Quarterly*, 29(1), 145-167. Erişim adresi: <https://muse.jhu.edu/article>
- Mousavian, S. (2012). *The Iranian nuclear crisis. A memoir*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Orlov, V. and Trushkin, İ. (2011). The Iranian nuclear program: Dilemmas facing Russia. *Security Index: A Russian Journal on International Security*, 17(2), 27-37. doi:10.1080/19934270.2011.578453
- Parker, J. (2009). *Persian dreams. Moscow and Tehran since the fall of the Shah*. Washington DC: Potomac Books.
- Parsi, T. (2012). *Single roll of the dice: Obama's diplomacy with Iran*. Yale: Yale University Press.
- Pieper, M. (2015). Between the democratization of international relations and status quo politics: Russia's foreign policy towards the Iranian nuclear programme. *International Politics*, 52, 567-588. <https://doi.org/10.1057/ip.2015.24>
- Salman, M. (2017). Strategic hedging and unipolarity's demise: The case of China's strategic hedging. *Asian Politics & Policy*, 9(3), 354-377. doi:10.1111/aspp.12330
- Schweller, R.L. (1994). Bandwagoning for profit: Bringing the revisionist state back in. *International Security*, 19(1), 72-107. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable>
- Tabatabai, A. (2017). Negotiating the "Iran talks" in Tehran: The Iranian drivers that shaped the joint comprehensive plan of action. *The Nonproliferation Review*, 24(3-4), 225-242. doi:10.1080/10736700.2018.1426180
- Tessman, B. and Wolfe, W. (2011). Great powers and strategic hedging: The case of Chinese energy security strategy. *International Studies Review*, 13, 214-240. doi:10.1111/j.1468-2486.2011.01022.x

- Vidal, L. and Pelegrin, A. (2018). Hedging against China: Japanese strategy towards a rising power. *Asian Security*, 14(2), 193-211. doi:10.1080/14799855.2017.1333983
- Vneshnepoliticheskaya i Diplomaticheskaya Diyatelnost Rossiyskoy Federatsyyi. (2010). *Vneshnepoliticheskaya i Diplomaticheskaya Diyatelnost*. Retrieved from <https://www.mid.ru/ru/activity/review>
- Walt, S. (1987). *The origins of alliances*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Wolfers, A. (1962). *Discord and collaboration: Essays on international politics*. Baltimore: Johns Hopkins Press.

ANALYSIS OF RUSSIA-IRAN NUCLEAR RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE HEDGING THEORY

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The research question and the main purpose of the study is the question of why Russia is pursuing the West on the Iran nuclear issue (*bandwagoning*) in spite of Russia's rhetorically anti-US hegemony stance. Russia's problem with the Iran nuclear crisis is claimed to be "*hedging*" as the best description of the two-way strategy against the West and Iran. The theoretical framework of the study is hedging strategy in this context.

Literature

Turkish, English and Russian sources were used in the study. Although it is generally observed that different approaches and tools are used in the conceptualization of hedging strategy, we can say that there are two commons in these different conceptualizations. The first is that the hedging strategy is a manifestation of the hierarchy of power. In other words, a strategy of a relatively weak state against a relatively powerful state is at stake here. For example, Lopez Vidal and Angels Pelegrin (2018) analyzed Japan's hedging strategy to China in their study. Kuik Cheng Chwee's (2008) article, which will largely benefit from the conceptualization of hedging strategy, analyzed the hedging strategies that small states implemented against the great Power China in the context of the power hierarchy such as Malaysia and Singapore. In this study, the hedging strategy of Russia, which is a major power through the Russia-Iran nuclear energy relations, against the United States, the hegemony power of the current unipolar system, over the Iran nuclear issue, will be analyzed in the coming sections.

Methodology

In the study, Iran-Russia relations are discussed within the framework of historical method. In particular, two cases in which Russia supported U.S.-led sanctions by Western states against Iran in 2006 and 2010, and the Comprehensive Joint Action Plan (CJAP) agreement signed between the West and the P5+1 countries (USA, Russia, China, France, Britain and Germany) in 2015 are analyzed. Apart from introduction and conclusion sections, the study consists of four sections. The first two sections focus on the theoretical dimension of the subject. The theoretical section is divided into two subsections. In the first part, the balancing and follow-up (*bandwagoning*) strategies are compared, and in the second part the Hedging strategy is defined and separated from the balancing and follow-up strategies. The last two sections of the study examine various aspects of Russia-Iran nuclear relations. In this section, Russia's behavior and attitude in the nuclear energy crises between 2000 and 2006 and the embargoes imposed on Iran are analyzed in the context of the concept of hedging. In 2010,

Russia's support for the embargo on Iran was examined within the framework of the concept of hedging. In addition, the 2015 CJAP agreement is evaluated in the context of hedging.

Findings

With the end of the cold war, after the 9/11 attacks, the issue of Iran's nuclear energy development was highly secured by the United States. It has been gradually stated by US politicians that Iran's main goal in developing nuclear energy is to produce nuclear weapons. Russia, on the other hand, resists this security-providing rhetoric that presents Iran's nuclear activities as a security issue and makes similar accusations about it (Pieper, 2015:575). In general, Russia sees the United States as an extrajudicial execution and frequently criticizes its pressure on Iran without evidence and the negative international public opinion it has created against Iran. And at this point, Russia-Iran nuclear relations have been deepening since the Cold War despite severe pressures and economic embargoes from Western states.

Russia's policies based on cooperation in the Middle East, Caucasus, Caspian regions, and Russia's continued cooperation with Iran despite U.S. warnings about nuclear energy, at first glance, bring to mind constructor theories such as that Russia and Iran acted as allies against the United States, by focusing specifically on Russia's foreign policy behavior in the Iran nuclear crisis, it shows that Russia has pragmatically adopted a foreign policy approach focused on economic and regional interests. It is especially striking that Russia supports the western embargoes against Iran between 2006 and 2010. Therefore, despite Russia's economic, regional interests and anti-US hegemony rhetoric, the need for acceptability in the West is also a parameter observed by Russia in Russia-Iran relations. It is therefore observed that Russia is trying to develop a strategy to meet its own interests and expectations by avoiding direct choice between Iran and the West on the nuclear issue.

Conclusion

This study emphasized the general position of Russia against Iran and the West in the context of its hedging strategy at the Iranian nuclear crisis. As discussed in the first part of the study, the hedging strategy is a strategy that differs from traditional balancing and follow-up strategies. Hedging expresses a strategy in which it can cooperate on an economic, regional, global, diplomatic, etc. basis by not directly confronting the hegemony state, due to an environment fraught with risks and uncertainties faced by the state, which is relatively weak against hegemony or superpower state on a hierarchical basis, while at the same time avoiding being too subject to hegemony state and acting on various topics with alternative strong states or regional organizations, so hedging is a strategy in two directions. Because it includes both cooperation and conflict with the relatively powerful state within it.